

IZ INOSTRANIH ARMIIJA

153
Generalpotpukovnik **DUŠAN KVEDER**

ODBRANBENI PROBLEMI NORVEŠKE ARMIIJE

Iako je Norveška dosta udaljena od naše zemlje i na prvi pogled ne predstavlja vojni problem koji bi mogao biti od neposrednog interesa za našu Armiju, ipak analiza njene odbrane može predstavljati za nas zanimljivu studiju i to iz više razloga. U slučaju opšte agresije Istočnog bloka prema Zapadu, Norveška i Jugoslavija, po logici događaja, našle bi se na krilima glavnine istočnih armija, koje bi, kako ocenjuje danas komanda AP, prodirale prema »trbuhu Evrope«. Norveška, kao i Jugoslavija, ima ogromne ugrožene granice, te i njihova odbrana postavlja za obe zemlje slične strategiske probleme. Usto, zemljište Norveške, baš u svojim važnim karakteristikama u vojnom pogledu, ima sličnosti sa našim zemljištem. Isto tako, i u vojno-psihološkim elementima odbrane ove dve zemlje mogu se pronaći izvesne paralele. Stoga, ma koliko te dve zemlje imale i svojih specifičnosti i različitosti, ovih nekoliko zajedničkih okolnosti potstrekavaju nas da se detaljnije udubimo u probleme, te inače prema nama vrlo prijateljski raspoložene zemlje.

1) — **Važnost Norveške za agresivne aspiracije SSSR-a**

Bogatstva Norveške očigledno nisu ono što u prvom redu primamljuje apetite Istoka da okupira tu zemlju. Rudna bogatstva nisu naročito značajna za SSSR. Norveška industrija, iako je u nekim granama visoko razvijena, takođe ne predstavlja glavni interes za eventualnog napadača. Agrikultura je pasivna — svega 3% teritorije je obradiva zemlja — i okupator bi morao da prehranjuje narod uvozom.

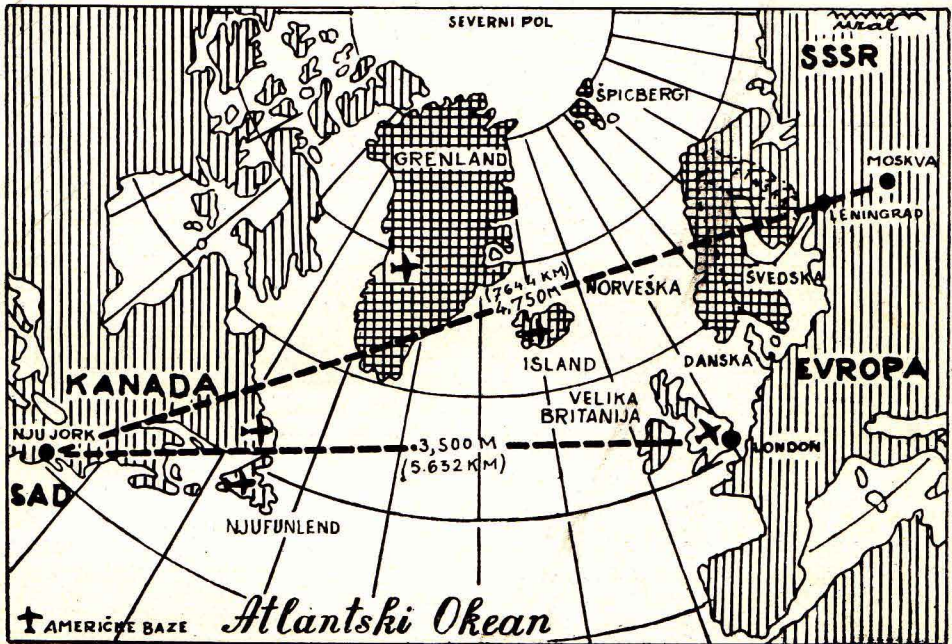
Ono čime primamljuje bogatstvo te zemlje mogla bi predstavljati jedino njena silna **trgovačka flota**, koja je danas opet, sa svojih blizu 7 miliona tona, treća na svetu iza SAD i Velike Britanije. Naročiti značaj u toj floti imaju brodovi — cisterne za benzin, koji predstavljaju više od 40% njene flote i ujedno su najjači park cisterni na svetu. Norveška flota je bila uglavnom ta koja je snabdevala savezničke armije sa benzinom. Ali to je plen, koji se izmiče iz ruku, jer 80% norveške trgovačke flote radi u inostranstvu, a tek 20% u domaćim vodama. Kada su Nemci okupirali Norvešku, tih 80% flote stavilo se na raspoloženje Saveznika. Sovjeti dobro znaju da bi se to, u slučaju njihove agresije, opet ponovilo, svakako u još većem procentu.

Prema tome, **značaj Norveške u svetskoj strategiji** treba tražiti u nečem drugom.

On je, u prvom redu, u njenom **geografskom položaju** između glavnih centara SAD i SSSR. Preko Norveške vodi najkraći vazdušni put između glavnih industrijskih centara SAD i centara SSSR oko Moskve i na Uralu. Preko norveške teritorije mogla bi da struji jedna od glavnih arterija atomskog rata između dva glavna industrijska potencijala sveta. Preko te teritorije vodi takođe i put stratosferskih projektila.

Norveška svojom dužinom od 1.760 km vazdušne linije, predstavlja jednu od ogromnih **barijera između Istoka i Zapada** na jednoj od najkraćih rastojanja između ta dva sveta. Za Ruse bi bilo od neocenjive važnosti da na toj barijeri uspostave radarski lanac za detekciju leta atomskih bombardera i projektila iz SAD. Za

njih je, takođe vrlo važno da uspostave ovde baražu protivavionskih baterija i lanac baza reaktivaca — presretača. Na taj način Norveška bi za Ruse predstavljala prvu liniju odbrane njihovih industrijskih i administrativnih centara Moskovskog i Lenjingradskog bazena, Urala i Sibirije uopšte. (Od Osla do Lenjingrada ima, na primer, svega 1.100 km). S druge strane, za Ruse bi bilo važno da spreče Anglo-Amerikancima da oni tu uspostave lanac radarskih uređaja, PAA, i presretačkih baza, koji bi mogli da ometaju ruske ofanzivne poduhvate protiv životnih centara Zapadnog kontinenta.

Skica 1

Norveška bi dalje predstavljala za Ruse važnu avijacisku bazu za njihova dejstva u Severnom Atlantiku. Rusi su svesni svoje današnje inferiornosti u ratnoj i trgovačkoj mornarici. Oni s pravom ocenjuju da će osnovno sredstvo u ratu protiv silne anglo-američke flote biti, pored podmornica, baš avijacija. A najvažnija otkočna daska za Severni Atlantik bili bi za Ruse baš odlično uređeni, veliki moderni aerodromi kod Osla, Stavangera, Trondhajma i Tromsea, kao i niz manjih aerodroma rasutih po čitavoj zemlji. Svi ovi aerodromi mogu se upotrebljavati preko cele godine.

Dalje, Norveška obala bila bi za Ruse dragocena baza za njihovu mornaricu. Ta obala je, ne računajući fjordove i ostrva, dugačka preko 3.400 km, a računajući zalive, fjordove i ostrva dostiže fantastičnu cifru od 20.000 km (tj. polovinu dužine ekvatora). Usled blagotvornog uticaja Golske struje temperatura je na ovoj obali mnogo viša nego u ma kom drugom delu sveta na istoj geografskoj širini. Obala, kao i sve luke, ostaju, sa retkim izuzecima, bez leda i plovne kroz čitavu godinu. Jako ispresecana obala, a naročito duboki fjordovi (koji su i do 100 km usečeni u kopno), pružaju odlične uslove za baziranje i maskiranje mornaričkih baza. Mnogštvo ostrva sačinjava prirodan branik pred nepogodama i morskim talasanjem. Ovakva pogodna obala i na tako podesnom strategiskom položaju, neophodna je osnovica za dejstvo u Severnom Atlantiku. Takođe, za Ruse je nemoguće ma kakav

širi zamišljeni napad na britanska ostrva bez baza u Norveškoj. Pored toga, posedovanjem norveških baza Rusi mogu dobiti slobodan izlazak iz Baltika u Severno. More i izlazak iz Belog Mora u Severni Atlantik.

Nije, dakle, čudo što je organizacija Severo-Atlantskog pakta u svojim planovima još od samog početka smatrala Norvešku kao postavku od prvorazrednog značaja. Norveška je zbog toga postala jedna od ključnih tačaka strategije SAD. Norveška je odbrana Atlantika i odbrana Arktika.

Za opštu strategiju u tom delu sveta potrebno je pomenuti i **položaj Špicberga i Medvedih ostrva**, koji su norveški posed. Geografski položaj tih ostrva je vrlo važan za globalnu strategiju. Oni leže na vazdušnom putu između Aljaske i Kanade preko severnog pola za SSSR, tako da se sa njih može obezbediti ili sprečiti taj put. Od Špicberga do najvažnijih sovjetskih centara, i onih na Uralu, ima svega 2,5 — 5.000 km. Obe velike sile intenzivno se spremaju za korišćenje tog važnog strategiskog pravca.

Na Pariskoj konferenciji 1920 godine Špicbergi su bili proglašeni za demilitarizovano područje. 1924 godine SSSR priključio se toj odluci. Na ostrvima postoji norveška uprava. Zvanično, danas tamo nema vojnih baza.

Na Špicbergima ima rudnika uglja. Staru koncesiju za kopanje uglja SSSR je ranije jedva koristio zbog toga što je to za njega bilo od malog privrednog značaja. Na ostrvu ima 1.149 Norvežana, od kojih 60 dece. Oni godišnje proizvode 456.000 tona uglja. Danas Rusa ima tamo 2.438 sa 21 detetom, a proizvode svega 125.000 tona uglja godišnje. Razlika u produkciji pada u oči. Ona se ne može rastumačiti ni boljim norveškim uređajima. Norvežani su uvereni da svi ti Rusi nisu »rudari«. Tom brojnom nadmoćnošću trebalo bi osigurati prepad koji bi izvršili u slučaju izbijanja rata. Veruje se da u oknima imaju skriveno oružje i municiju. Pored toga Rusi su ovde već izgradili aerodrom za »civilni transport i vezu« sa svojom kolonijom.

U poslednjim godinama SSSR se odlučno protivi uključenju tih ostrva u odbranbeni sistem AP-a. U tom smislu izmenjeno je nekoliko oštih nota između sovjetske i norveške vlade.

2) — Strategiska ocena norveške odbrane

Norveška ima 2.570 km **kopnenih granica**, i to: na krajnjem severu 196 km sa SSSR, 724 km sa Finskom i 1.650 km sa Švedskom. Od Danske je odvajaju moreuzi Skagerak i Kategat.

Položaj i sastav susednih zemalja vrlo je važan element u strategiji Norveške. Svaki poremećaj sadašnje ravnoteže u Skandinavskim zemljama utiče i na Norvešku.

U prvoj fazi rata **agresija** protiv norveške teritorije mogla bi da se razvija **pod dvema različitim okolnostima**: bilo da Švedska ostaje privremeno neutralna, bilo da i Švedska stupa u rat protiv SSSR-a, odnosno da bude od njega istovremeno napadnuta.

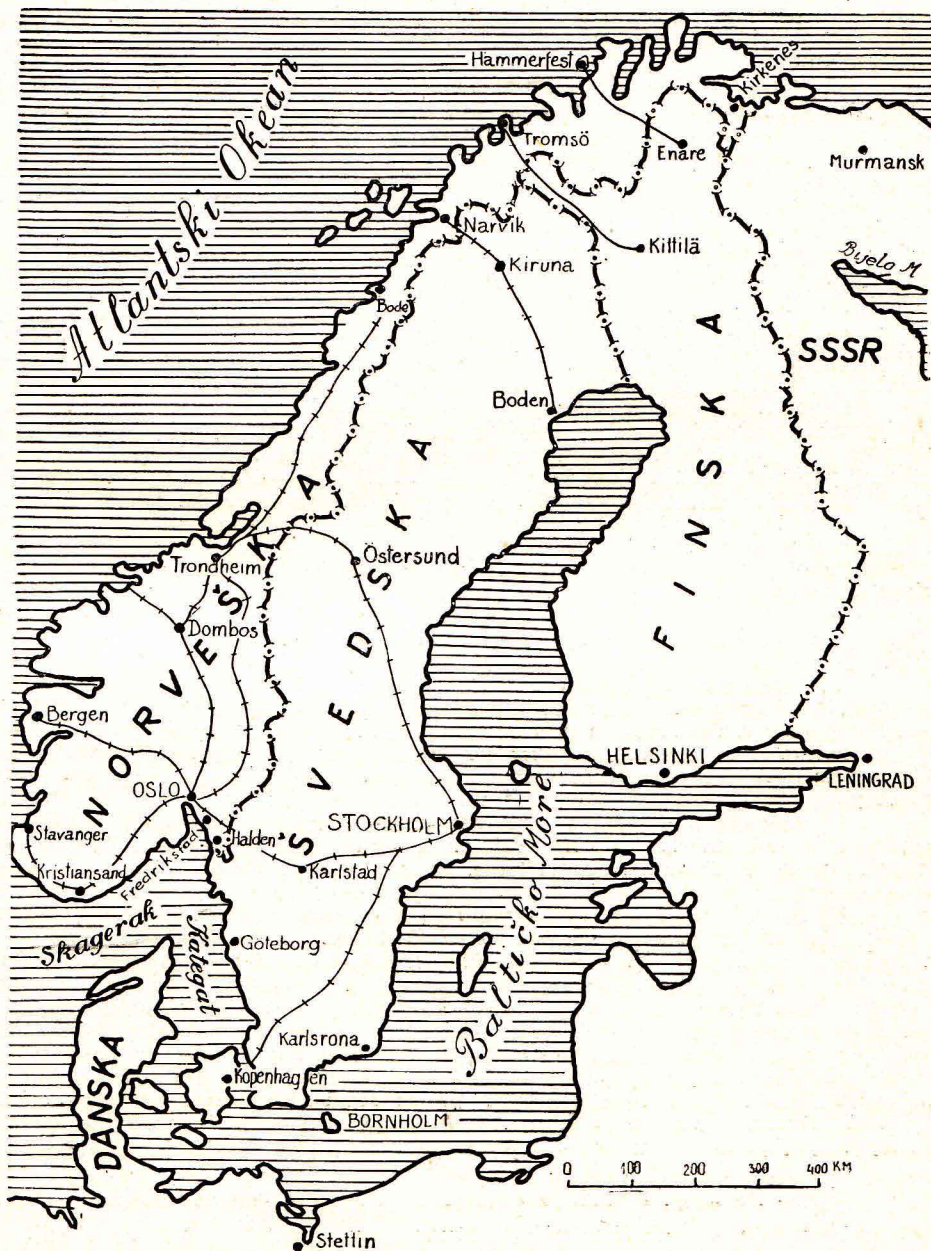
Od ove dve alternative, prva bi bila verovatnija i zbog toga što bi Rusi, po principu »podeli pa vladaj«, najpre želeli da unište Norvešku i da time opkole Švedsku sa svih strana da bi zatim ugušili i nju. Da bi sprečili dobrovoljni ulazak Švedske u rat na strani AP, moguće je da bi Rusi za prvo vreme čak i ostavili Finsku neokupiranu, iako bi verovatno izdejstvovali od nje slobodan prolaz za svoje trupe prema norveškoj granici.

Danska bi došla pod udar istovremeno sa Norveškom ako ne još i pre.

Bazirajući svoja predviđanja na svojim iskustvima iz aprila 1940 godine, Norvežani očekuju da ih **Rusi mogu napasti i sa kopna, i sa mora i iz vazduha**. Oni su skloni da veruju da bi glavni napad mogao da bude izveden pomoću masovnih vazdušnih desanata. Iz toga izviri i specifičnosti organizacije njihove odbrane i armije a i strategiska koncepcija odbrane AP u ovom delu Evrope.

Napad suvozemnim snagama moguć je, u prvom redu, na krajnjem severu, duž norveško-ruske i norveško-finske granice, koje ukupno iznose 920 km. Od te dužine najopasniji je osek norveško-ruske granice, koji otvara put ka Kirkenesu i dalje duž obale. Granica prema Finskoj mnogo je manje komunikativna i prolazna

zbog ogromnih finmarških tundri. Ali i ovde vode važne komunikacije iz Enere u Sev. Finskoj na Hammerfest i iz Kitile duž finsko-švedske granice na Tromse, dve najvažnije luke krajnjeg norveškog severa.

Skica 2

Za napad na tom sektoru Norvežani su, a u prvom redu Komanda AP, naj-osetljiviji. Baš preko toga rejonu vodi glavna arterija: centri SSSR — centri SAD. Pored toga, taj rejon je glavna odbranbena baza iz koje treba da bude onemogućen izlazak ruske flote, oko Severnog Rta, u Severni Atlantik. Zbog toga je bila ovde i formirana posebna vojna komanda za Sever, koja objedinjuje komandu nad jedinicama sva tri vida oružane snage (suvozemne vojske, mornarice i vazduhoplovstva) u tom rejonu.

Zapadne sile nisu zaboravile od kolikog je presudnog uticaja bio taj rejon u toku poslednjeg rata. Oko Severnog Rta išla je za luku Murmansk glavna žila snabdevanja i pomoći koju su zapadni Saveznici slali Sovjetskom Savezu.

Oko toga Rta vodi relativno uski morski plovní prolaz između obale i većitog leda Arktičkog Mora, čija širina, prema godišnjem dobu, varira u svemu od 200 do 300 km. Njega je srazmerno lako kontrolisati bazama radara, lovaca — izviđača i bombardera, podmornica, obalske artiljerije i dirigovanih zrna. Baš u ovom prolazu Nemci su nanosili krupne gubitke savezničkim eskortnim i transportnim jedinicama na putu za Murmansk i natrag. Stoga je i razumljiva posebna briga norveške i savezničke komande za odbranu Severa. Već sada se tamo užurbano grade utvrđenja po tipu stalne fortifikacije. Kolike su mogućnosti razvijanja i većih ratnih operacija u tom području, koje leži iza arktičkog luka, može se videti samo ako se setimo zamašnih operacija koje su se od jeseni 1944 godine pa do kraja rata ovde razvijale između sovjetsko-finsko-norveških snaga i nemačkih okupatorskih jedinica.

Napad suvozemnim snagama preko norveško-švedske granice mogao bi uslediti samo u slučaju ako bi i Švedska, na jedan ili drugi način, bila uvučena u rat. Ako dođe do invazije i na tom oteku, onda bi glavna pažnja Norvežana mogla biti usmerena: na put švedskog železa Boden — Kiruna — Narvik (gde se najlakše može preseći Norveška na dva dela, pošto ovde dubina norveške teritorije iznosi svega 6 km), dalje na železničku liniju Estersund — Trondhjem i na opšti, vrlo komunikativni pravac Štokholm-Oslo.

Za **vazdušnodesantne operacije** postoje za Sovjete široke mogućnosti: u taktičkom obimu u sadejstvu sa suvozemnim operacijama neprijatelja na krajnjem severu; u cilju zauzimanja glavnih aerodroma i time paralisiranja savezničke avijacije; u cilju zauzimanja glavnih administrativnih centara zemlje i glavnih pomorskih luka; i u cilju zauzimanja dominantnih položaja i komunikacijskih centara koji bi omogućili zauzimanje gore navedenih objekata.

Što se tiče **pomorskih desantnih operacija**, Norvežani su svesni velike prednosti koju im pruža saveznička premoć na morima. Ali, usled potrebe dekoncentracije savezničke flote po svim okeanima i morima sveta i usled teškoće brze koncentracije dela te flote u norveškim vodama, Rusi bi u prvoj fazi rata mogli da izvedu i veće pomorske desante na njihovu obalu.

Pomorski desanti mogu se očekivati u prvom redu u dva rejona:

U prvo vreme naročito na krajnjem severu u vezi sa dejstvom suvozemnih snaga i vazdušnih desanata. Prema tome, pošto bi operacija neprijatelja na severu bila zamišljena kao tipična kombinovana operacija sa kopna, iz vazduha i sa mora, to je i odbrana tog udaljenog rejona, već i sada objedinjena u jednim rukama.

Isto tako može se predvideti pomorski desant i na jugoistočnoj obali koja je i podesna za iskrcavanje. Međutim, za takav desant potrebno je prethodno zauzimanje danske teritorije. Zbog toga je i razumljiva briga Norvežana za bezbednost Danske, jer je Danska prva linija odbrane za čitavu južnu Norvešku. Put ruskoj mornarici u Kategat bio bi zatvoren sve dotle dok se drže danska ostrva. Zato Norvežani sa zadovoljstvom prate pripreme atlantskih sila u Danskoj, a naročito na ostrvu Bornholm, uspostavljanje mnogobrojnih avijacijskih baza i nameru anglo-američke flote da zatvori Kategat za prolaz sovjetskih pomorskih snaga. Pomorski desant na jugoistočnu obalu, a time i na Oslo, u prvim danima rata, bila bi najnepovoljnija i najopasnija varijanta početka ratnih operacija.

3) — Položaj Norveške u organizaciji Severnoatlantskog pakta

Po nekim osobenostima položaj Norveške u Atlantskom paktu razlikuje se od položaja ostalih članica.

Prvo, Norveška je **jedina zemlja — članica, koja ima zajedničku granicu sa SSSR-om.** (Ulaskom u AP Turska će biti druga zemlja takve vrste). Prema tome, Norveška računa da bi u slučaju opšteg konflikta verovatno već prvih dana rata došla pod neposredan udar neprijatelja. Pored toga, to nameće potrebu za većom oprezom zemlje još u mirno doba. Tim pre što je i sada izložena neprekidnom diplomatskom pritisku, pa i pretnjama. Zbog toga su Norvežani za sebe obezbedili neke rezerve, koje druge članice AP nisu tražile.

Drugo, **Norveška je za sada jedina zemlja — članica u kojoj ne stacioniraju nikakve strane trupe AP** osim domaćih — norveških. To je posledica nastojanja parlamenta zbog prve gore navedene okolnosti¹⁾.

Kao što smo naglasili, danas u Norveškoj postoje **samo norveške trupe.** One se naoružavaju standardizovanom opremom AP, uglavnom američkog porekla, koju dobijaju iz skladova AP na osnovu finansiskog udela Norveške u AP, kupovinom i prijemom pomoći. Sva ta oprema prelazi u vlasništvo Norveške.

Pored toga Norveška vrši **opsežne pripreme u uspostavljanju baza za prijem jedinica i opreme svih vidova oružja za snage AP** koje bi došle u pomoć Norveškoj u slučaju izbijanja ratnih operacija u tom delu Evrope.

Prema tački 5 Atlantskog sporazuma, **napad na norvešku teritoriju automatski bi izazvao opšti konflikt** između SSSR i AP. Atlantski pakt bi odmah pružao vojnu pomoć Norveškoj i ova bi otvorila svoje baze za njen prijem.

Ta je pomoć predviđena u svim vidovima oružanih snaga. Savezna flota preduzela bi kontrolu okeanskih puteva i blokadu Severnog Rta i Kategata. Užu obalsku odbranu uglavnom bi vršile jedinice norveške ratne mornarice, ojačane savezničkim jedinicama. Vazduhoplovstvo i PA sredstva ojačali bi norveške snage i sredstva na aerodromima i PA položajima. Takođe se predviđa i desant strategiske rezerve suvozemnih snaga na sektorima koji bi bili ugroženi, a u prvom redu za odbranu severa.

Međutim, **Norvežani nemaju iluzije** u efikasnost te pomoći u prvim danima rata. Računaju da bi se moglo desiti da ta pomoć i ne stigne na vreme i u dovoljnoj meri zbog važnosti drugih strategiskih pravaca kako u **Evropi tako i u Aziji.** Zbog toga se oni **orijentišu za prvo vreme rata na svoje sopstvene snage.** Njihova osnovna strategiska linija, sastoji se, dakle, iz organizacije neophodno potrebnog minimuma vlastitih snaga za prvi napad i iz organizacije baza za primanje pomoći izvana.

Norveška je organizaciono uključena u Severni štab Atlantskog pakta koji obuhvata zonu Velike Britanije, Danske i Norveške. Na čelu tog štaba stoji britanski admiral Brind. Ovaj štab je direktno potčinjen SHAPE-u.

Norvežanima je bio određen iznos za finansiranje narodne odbrane. On daleko prevazilazi sumu koja je dosada bila predviđena u državnom budžetu za narodnu odbranu. Ta cifra je neprestano rasla i sada se, izgleda, ustalila na 3,4 milijarde norveških kruna za naredne tri godine, što pretstavlja oko 6% narodnog dohotka. Već u ovoj godini **vojni budžet** će se povisiti u poređenju sa prošlogodišnjim za 38%. On će ove godine iznositi zvanično oko 900 miliona norveških kruna, a verovatno će se naknadno povisiti i na jednu milijardu, što će iznositi četvrtinu čitavog državnog proračuna. Iz prve sume koja će se dati na raspoloženje ići će na vojsku 227 miliona, na mornaricu i obalsku artiljeriju 100 miliona i na vazduhoplovstvo 146 miliona. 21,1 milion predviđeno je za partizanske jedinice. Norvežani se nadaju da će tu sumu realizovati bez bojazni od pada životnog standarda njihovog stanovništva.

4) — Vojno-psihološki problemi norveške odbrane

Problem iz ove oblasti, koga Norvežani često postavljaju, jeste **pomanjkanje ratnih tradicija** njihove vojske i čitavog naroda. Stvarno, Norveška je svoj pretposlednji rat vodila za vreme Napoleona, kada je sa Danskom pristupila njegovoj koaliciji. Taj period je završen svega tri meseca dugim i ne naročito žestokim, ra-

¹⁾ Govori se da je norveški kralj Hakon izjavio Ajzenhaueru: »Mi ne želimo da vaše trupe budu u našoj zemlji, ali ne želimo ni da budu suviše daleko od nas«.

tom sa Švedskom (koja je ratovala protiv Napoleona) u 1814 godini, posle koga se Norveška otopila od Danske i ušla u personalnu uniju sa Švedskom. Od toga vremena pa sve do aprila-juna 1940 godine, kada je Nemačka vršila invaziju zemlje, Norveška nije vodila nikakvih ratova. Sami Norvežani smatraju da je taj dugi mir donekle otupio ratnički duh naroda.

Na toj istorijskoj osnovi, i blagodareći sistematskoj, mnogogodišnjoj propagandi socijal-demokratije, u Norveškoj je pre ovoga rata bio jako razvijen **pacifistički pokret**. Pre rata Norveška socijal-demokratija vodila je put na likvidaciju norveške vojske uopšte, želeći da izbegne svaki rat na ma kojoj strani. Znak pacifista bila je prelomljena puška. Brutalna invazija Norveške od strane Nemačke, bilo je prvo razočarenje naivnih težnja pacifista.

Posle ovoga rata, a naročito posle pojačanja ratnohušakačke politike sa Istoka, ovaj je naivni pacifizam prilično iskorenjen, ali još ni izdaleka nije sasvim likvidiran. Njegove parole sada su preuzeli kominformovci. Oni još i danas uspevaju da drže po strani od priprema za odbranu mnogobrojne uticajne napredne ljude zemlje.

Blizanac tog pacifizma — **defetizam**, isto tako ima još značajnijih korena u narodu. Njegova psihološka osnova zasniva se na neverovanju u mogućnost odbrane ove male zemlje od kolosa, koji je ugrožava. On se izražava u kapitulantskim težnjama pred naporom zemlje i žrtvama stanovništva u slučaju rata. Sasvim je, dakle, normalno, što Norvežani cene našu NOB-u u prvom redu kao primer koji nadahnjuje svojom borbenošću i verom u pobedu.

Veoma raširen **strah od represalija** eventualnog okupatora je jedan od glavnih problema vojno-psihološkog značaja. Norvežane užasava sećanje na poslednji rat, iako u tom ratu nisu izgubili mnogo ljudskih žrtava. Oni su izgubili peti deo svog nacionalnog bogatstva i polovinu svoje trgovačke flote, i nasledili razorene gradove i sela Severa. Uopšte se smatra da bi sovjetski okupator po svom postupku i po svojim represalijama bio okrutniji od bivšeg nemačkog. Strah od represalija pothranjuje petu kolonu, jača kapitulantske i kolaboracionističke elemente i nadahnjuje oportunističke težnje za primenu manje odlučnih metoda vođenja otpora protiv okupatora. Zbog toga je vaspitni psihološki rad na razbijanju straha pred represalijama, za razvijanje duha požrtvovanosti i spremnosti na stradanja u cilju zadobijanja slobode, danas glavni problem moralno-političkog rada na vaspitanju naroda i vojske za budući rat.

U Norveškoj se često diskutuje o tome kakva bi bila **politička sadržina njihove borbe** u eventualnom ratu protiv Istoka.

To bi bila u prvom redu **parola za nezavisnost zemlje**. Norvežani imaju visoko razvijeni osećaj za vrednost nacionalne i državne samostalnosti i nezavisnosti. To leži već i u tradiciji njihove vekovne borbe za nezavisnost od Danske i Švedske. Oni su se četiri stotine godina bunili protiv Danaca i svojom se borbom oslobodili 1814 godine od danske vladavine. Skoro čitav sledeći vek oni su vodili borbu protiv švedske prevlasti i tek 1905 godine zadobili svoju samostalnost i suverenitet. Borba za nezavisnošću leži im dakle u krvi.

Međutim, Norvežani danas i tu parolu smatraju kao suviše apstraktnu da bi ona mogla da inspiriše i mobilise mase za težak i požrtvovan otpor protiv okupatora. Oni smatraju da toj paroli treba dodati još druge, **konkretnije i širokim masama razumljivije parole**. Oni smatraju da treba, ako hoće da budu realisti, mobilisati mase na osnovi parola koje imaju više materijalan značaj.

Jedna takva **parola** jeste **odbrana njihovog visokog životnog standarda**, njihovog visokog tehničkog razvoja u službi blagostanja širokih slojeva, protiv jednog okupatorskog sistema tehnički zaostalijeg, koji donosi sa sobom sniženje životnog standarda i blagostanja naroda. Zbog toga je i političko rukovodstvo zemlje zainteresovano na tome da nikakve privredne i odbranbene mere zemlje ne zadiru bitno u standard života ljudi smatrajući da i materijalni profiti takve politike ne mogu nadoknaditi gubitak u moralno-psihološkom pogledu, koji ipak ima dominirajući značaj u vođenju otpora protiv okupatora.

Druga parola, od koje se očekuje da može mobilisati široke slojeve za otpor, jeste **odbrana njihove tradicionalne demokratije** i individualne slobode protiv jed-

nog sistema diktature privilegovane kaste, individualne neslobode i policiskog nadzora, koje donosi sa sobom okupatorski sistem.

5) — Strategiska koncepcija odbrane i organizacija armije

Kao što je već rečeno **osnovna strategiska koncepcija** Norveške odbrane sastoji se u organizaciji minimalnih vlastitih snaga za pariranje prvog napada agresora i u pripremanju baza za prihvata ojačanja snaga AP za produženje efektivne odbrane u cilju izbacivanja neprijatelja iz svoje teritorije. Stvaranje tih sopstvenih minimalnih snaga potrebno je i zbog toga da bi se, kako Norvežani kažu, sprečilo postojanje »vojničkog vakuuma« u Norveškoj, koji sam po sebi, po fizičkim zakonima, privlači neprijateljski pritisak.

U tom cilju norveške oružane snage organizovane su tako da mogu parirati prvi napad neprijatelja sa kopna, iz vazduha i sa mora, a takođe odbiti koordiniranu akciju pete kolone iznutra. Suvozemna vojska takođe je organizacijski formirana tako da može odgovoriti svima četiri navedenim zadacima. Dakle, čitava organizacija armije prilagođena je predviđenim formama napada neprijatelja, kome će zbog agresivnog karaktera rata pripadati inicijativa u početnoj fazi, i zadacima koje će armija imati da rešava u toj fazi.

Norvežani se ne bave iluzijom da bi napadača zadržali n samim granicama. Na njihovoj ogromnoj teritoriji (koja bez Špicberga obuhvata 324.250 km²) i na kojoj živi svega oko 3,2 miliona stanovnika, trebalo bi braniti oko 2.570 km kopnene granice i oko 20.000 km obale. Oni računaju da bi neprijatelj u slučaju agresije, mogao okupirati delove njihove teritorije. Zbog toga je njihova armija organizovana tako da može voditi rat i u najgoroj od svih pretpostavki, tj. kada je okupirana čitava teritorija.

Usled svega toga Norvežani su, od samog početka odbacili ideju organizacije samo regularnih jedinica za frontalno ratovanje i njihovog kordonskog rasporeda duž granica. Oni danas **raspolazu armijom koja je po tipu slična našoj Narodnooslobodilačkoj vojsci** iz godina 1942-1943 i koja je sposobna da ratuje kako na regularnim frontovima, tako i u partizanskim uslovima.

Prvi elemenat njihove suvozemne vojske su regularne jedinice (Frontavdelinger).

Te jedinice su moderno (iako još ne do kraja) opremljene. One imaju zadatak pružanja frontalnog otpora nadirućim neprijateljskim kolonama preko kopnenih granica. One takođe mogu biti upotrebljene za odbijanje većih pomorskih, i za uništenje krupnijih vazdušnih desanata. Ako bi bile pregažene nadmoćnijim neprijateljskim snagama, one bi produžile borbu na okupiranoj teritoriji po tipu naših udarnih brigada i divizija. Njihovo predavanje neprijatelju, čak u uslovima okruženja, ne dolazi u obzir. Ako bi neprijatelj iznenadnim prodorom sprečio njihovu koncentraciju (pošto se pojedini bataljoni zbog veličine teritorije i male gustine stanovništva formiraju u srazmerno udaljenim mobilizacionim centrima jedan od drugog), predviđa se njihova koncentracija i na okupiranoj teritoriji, po tipu koncentracije bataljona naših ratnih brigada, kada su svoje razne zadatke izvršavali na međusobno udaljenim mestima. Tim formama ratovanja prilagođena je i obuka tih jedinica.

Dosad su u Norveškoj bile formirane dve regularne jedinice, tj. dve ojačane pešadijske brigade od 4—5.000 ljudi.

Sada je Norveška u toku organizacije još dve brigade. U slučaju mobilizacije te brigade mogu se u roku od tri dana pretvoriti u pešadijske divizije sa okruglo 15.000 ljudi svaka.

Sve te brigade, odnosno divizije, ojačane su potrebnim jedinicama artiljerije, tenkova i inženjerije iz rezerve Vrhovne komande.

Pored ovih brigada, Norvežani formiraju jake regularne **jedinice obalske i protivavionske artiljerije**. Oni teže da te snage dostignu jačinu približno jedne divizije. Obalska artiljerija potčinjena je mornarici, a PAO vazduhoplovstvu.

Jedinice Lokalne odbrane predstavljaju drugi element suvozemne vojske.

Lokalna odbrana formirana je u pešadijske bataljone, artiljerijske baterije, manje tenkovske i inženjerijske jedinice. One se popunjavaju ljudstvom starijih godišta, a naoružane su delom modernim, a delom trofejnim nemačkim oružjem.

Zadatak tih jedinica je lokalna odbrana. Ali ako na njihovom području dejstvuje neka regularna jedinica, onda je one pojačavaju i dejstvuju pod komandom komandanta dotične jedinice. Njihov glavni zadatak je borba protiv vazdušnih desanata. One mogu brzo intervenisati i stupiti u borbu sa vazdušnim desantima ma gde se oni spustili, pošto su raspoređene po čitavoj državnoj teritoriji. One jedinice, koje se formiraju u obalskim rejonima imaju zadatak u prvom redu da se bore s pomorskim desantima, do pristizanja regularne jedinice, kao i sa vazdušnim desantima, koji bi se spustili u tim rejonima kao podrška pomorskim desantima. Ako bi njihovo područje bilo okupirano od strane neprijatelja, one automatski prelaze na partizanski način ratovanja i ostaju na svome području, slično kao i naši jači partizanski odredi. U slučaju potrebe one ojačavaju regularne jedinice. Njihovo predavanje neprijatelju takode nije dozvoljeno.

Regularne jedinice i jedinice Lokalne odbrane formiraju se u tzv. **regimentima**. Svaka vojna oblast (Komandodistriket) podeljena je u tu svrhu na dva — tri regimenta (Regimentdistriket). U Norveškoj ima svega 18 takvih regimena, ne računajući po jedan samostalni regiment u Oslu i Bergenu. Teritorija regimena odgovara granicama političko-upravnih distrikata. Komandanti regimena direktno su potčinjeni komandantu vojne oblasti. Svaki regiment ima svoj centar za obuku i prema mesnim prilikama za Lokalnu odbranu formira po nekoliko pešadiskih bataljona i po nekoliko jedinica rodova.

U svakoj vojnoj oblasti, na teritorijama pešadiskih regimena, formiraju se ukupno po jedan regiment artiljerije, jedan regiment tenkova i potrebni pešadiski delovi. Iz toga se vidi, da se ukupna snaga Lokalne odbrane jedne vojne oblasti može uporediti približno sa jednom **rezervnom divizionom**. Prema tome Norveška će imati u slučaju mobilizacije pored četiri regularne divizije prve linije, još 6 rezervnih divizija Lokalne odbrane. Komandanti regimena takode formiraju pojedine delove od ljudstva mladih godišta za regularne jedinice, i upućuju ih u sastav brigada. Regiment takode vrši i sve funkcije vojno-teritorijalnih organa, slično našim sadašnjim vojnim okruzima. On je, dakle, vojno-teritorijalna jedinica i ustanova, koja je u miru odgovorna za mobilizaciju, formaciju i obuku jedinica, po britanskom tipu regimena, a u slučaju rata je operativna jedinica Lokalne odbrane.

Treći element suvozemne vojske su Domobrani (Heimevernet, skraćeno HV). HV su jedinice tipa naših diverzantskih grupa i manjih partizanskih odreda. Njihovim formiranjem već u mirno doba, Norvežani su, kako sami izjavljuju, želeli da koriste iskustva iz našeg rata o efikasnosti takvih manjih partizanskih odreda, naročito u prvom periodu rata, dok se okupator — još nije snašao, upoznao teren i prilagodio se norveškoj partizanskoj taktici.

U organizacionom pogledu HV je potčinjen komandantima Lokalne odbrane. Svaki komandant vojne oblasti i svaki komandant regimena imaju svoje pomoćnike — komandante HV.

Aktivni oficirski kadar HV postavljen je na tu dužnost po službenoj potrebi. Vrhovna komanda vojske uputila je u HV svoj najbolji i najsnalažljiviji kadar. To su mahom aktivni partizani iz prošlog rata. Rezervni oficiri HV, čije se mobilizaciono mesto uvek poklapa sa mestom njihovog boravka, su dobrovoljci — oficiri. Ljudstvo HV sačinjavaju dobrovoljci dotičnog kraja.

Prema lokalnim prilikama, jedinice HV (partizanski odredi) broje od 20 — 100 pa i više ljudi. Sada ova partizanska vojska HV u Norveškoj broji oko 100.000 ljudi, a po drugim podacima čak 165.000 ljudi.

Aktivni oficirski kadar HV u miru postoji samo u štabovima regimena, vojnih oblasti Vrhovnoj komandi i kao nastavnički kadar u školama HV. Ostali komandni kadar nalazi se u rezervi. Taj se kadar poziva nekoliko puta godišnje u škole HV na 10 do 14 dana vežbi. Otsustvo im je plaćeno. Na vežbama prolaze teorijski i praktički kurs »gerila taktike«.

Ljudstvo partizanskih odreda sastavljeno je isključivo od dobrovoljaca, najborbenijeg dela stanovništva. Odredi izvode vežbe svake subote i nedelje. Isto tako oni za vreme praznika odlaze i u logore gde nekoliko dana učestvuju na organizovanim praktičnim vežbama u partizanskoj taktici. Prema propisima svaki pripadnik HV mora da svrši godišnje po 50 časova obuke, a veći deo svršio je dobrovoljno čak i po 360 časova.

Naoružanje im je svakojako, najviše trofejno. Mnogo imaju automatskog oružja. U svojim jedinicama imaju i elemenata rodova vojske. Na mestima gde je moguća borba sa neprijateljskim tenkovima, pored bazuka imaju i PT topove. Vrhovna komanda im je dala i trofejne tenkove, koje su sami dobrovoljnim radom doveli u ispravno stanje. Mnogi odredi imaju po neki tenk, koji će dejstvovati slično našim pojedinačnim tenkovima; ukoliko situacija dozvoljava tenkovi će biti u borbenim porecima partizana, inače će biti kamuflirani u šumama.

Mnogo važnosti se polaže na stalno pripravno stanje odreda. Svaki partizan (HV) ima svoje oružje i municiju kod kuće. Takođe ima potpuno spremnu svoju uniformu (često i civilnu, smučarsku) i ranac. S vremena na vreme vrši se smotra sprema po kućama. Za mobilizaciju imaju ugovorene znake po svim radiostanicama u zemlji, po telefonu, kamionima sa megafonom i zvonjenjem crkvenih zvona. Pored zbornih mesta u gradu (selu) imaju i rezervna zborna mesta u šumi (ako bi neprijatelj sprečio mobilizaciju u gradu — selu). Vršse se probne uzbune. Čitava ta vojska od 100.000 — 165.000 ljudi može se mobilisati za 10 minuta.

Zadaci odreda za prvih par dana rata unapred su određeni u saglasnosti sa lokalnim prilikama. Ovi zadaci su uglavnom sledeći:

- zaštita mobilizacije od »pete kolone»; obezbeđenje vojnih skladišta i objekata; uništenje »pete kolone»;
- obezbeđenje mostova, železničkih stanica, fabrika, itd.;
- miniranje pojedinih objekata (mostova, žel. stanica, fabrika itd.) u slučaju dolaska neprijatelja; svaki most je već sada pripremljen za rušenje, uređene su minske komore, a eksploziv spreman u blizini;
- borba sa vazдушnim desantima sa ciljem da im ne dozvole koncentraciju i razvijanje u borbeni poredak;
- aktivna borba sa okupatorom u slučaju okupacije njihovog reiona, slično borbi naših odreda iz rata. U tom cilju predviđeni su reioni dejstva i granične linije sa susednim odredima; dati su glavni pravci napada na ceste i železnice, i već sada se u mirno doba vrši detaljno izviđanje i upoznavanje zemljišta od strane svih partizana.

U okviru jednog distrikta (regimenta) svi odredi potčinjeni su komandantu HV toga distrikta. Njegova komanda otprilike odgovara našoj grupi odreda, odnosno operativnoj zoni iz vremena rata.

Povoljna konfiguracija zemljišta, prema norveškim gledištima, daje dobre perspektive za uspešno vođenje partizanskog rata. Njihova teritorija je jako ispresecana. 23% teritorije je pod šumama, svega 3% je obradive površine, a ostatak su krš i močvare.

Danas je HV veoma popularna u Norveškoj. Oficiri i ljudstvo sa ponosom nose svoj znak na rukavu desne ruke. HV se u Norveškoj smatra kao elitni rod vojske kao naprimer avijacija ili mornarička pešadija u SAD. Oni sami sebe nazivaju partizanima i to kako kažu po uzoru na Jugoslaviju. Smatra se da je u ratu najčasnije biti i postati slavni partizan. Zato bi svaki od njih želeo da u budućem ratu postane partizanski heroj.

Norveška **ratna mornarica** takođe se sprema kako za vođenje regularnog, tako i partizanskog rata. Njoj je mnogo stalo da bude što jača suvozemna vojska, koja bi držala mostobrane na obali, čime bi mornarica dobila sigurnost baziranja i slobodu dejstva. Prema sporazumu sa Saveznicama, Norvežani izgrađuju flotu malih jedinica, brzih torpednih čamaca i motornih topovnjača. Ona će krajem ove godine brojati 90 pomorskih jedinica, među ostalim: 5 razarača, 4 razarača za pratnju, 8 korveta, 8 podmornica, 6 velikih i 14 manjih minolovaca, 2 minopolagača, itd. Jako ispresecana obala nudi im mogućnost i široke partizanske aktivnosti, čak i onda kada bi obala bila okupirana, ali pod uslovom da mornarica ima oslonca na jake partizanske suvozemne jedinice u obalskim područjima.

Ko što je već rečeno, u svom **vazduhoplovstvu** Norvežani u prvom redu razvijaju taktičku avijaciju za saradnju sa svojim regularnim jedinicama i lovce presretače za opšte savezničke strategiske potrebe. Ono će krajem godine brojati 11 eskadrila naoružanih, među ostalim, i engleskim »Vampirima« i američkim »Tanderžetima«.